

Nr 172.

Av herrar **Starbäck** och **Laurén**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 2, med förslag till allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.*

I det till Kungl. Maj:ts proposition nr 2 med förslag till allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. fogade statsrådsprotokollet har finansministern medgivit, att »dyrtidstilläggen åt statstjänstemännen icke under någon period uppgått till sådana belopp, att full kompensation för den inträdda prisstegringen erhållits».

I den till propositionen fogade tabellen har finansministern angivit storleken av dyrtidstillägget i procent jämväl av de före 1914 resp. före den definitiva löneregleringen utgående lönerna. Vid ett sådant beräkningssätt erhåller man givetvis, såsom ock i propositionen anmärkts, en för hög kompensationsprocent, beroende på att lönerna vid krigsutbrottet voro baserade på 1905 års levnadskostnader. En sådan jämförelse är därför i sig själv oriktig, och grova misstag kunna uppstå, om de på detta sätt framkonstruerade kompensationstalen utan vidare jämföras med de i enskild tjänst utgående lönerna och deras tillväxt sedan 1914.

De i enskild tjänst utgående lönerna reglerades nämligen tätare än de i statsverket under perioden 1905—1919 utgående.

Änskönt tjänstemännen sålunda endast i ofullständig mån givits kompensation, torde statsmakterna knappast ha därmed velat avvisa tjänstemännens rätt till och krav på en mera tillfredsställande evalvering i lönesystemet av penningvärdets fall. Tvärtom har statsutskottet ännu så sent som 1920 i sitt utlåtande över propositionen nr 186 angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. m. uttalat, att det »för utskottet framstått såsom en angelägenhet av synnerligen stor betydelse, att statstjänarna snarast möjligt erhålla en tillfredsställande kompensation för den på grund av världskriget inträffade prisstegringen.

Under de rådande statsfinansiella förhållandena har utskottet visserligen icke funnit det vara möjligt att nu åstadkomma sådana höjningar i dyrtidstillägget, som i vissa motioner i ärendet påyrkats. Men utskottet har dock ansett det nödvändigt, att åtgärder vidtagas, som i större utsträckning, än Kungl. Maj:ts förslag medgiver, tillgodose kraven på kompen- sation för prisstegringen.»

Orsaken till att tjänstemännen under hela kristiden erhållit en otill- räcklig kompensation har tydligen, såsom finansministern framhåller, varit de statsfinansiella svårigheterna.

Tjänstemännen hava beaktat dessa svårigheter, och de ha år efter år funnit sig i att såsom det heter bära sin del av kristidens bördor, och de äro värda ett erkännande för det sätt, varpå de burit denna väl tillmätta andel.

Men vilja vi behålla en lojal, kunnig och intresserad tjänstemanna- kår, är det också angeläget, att den icke pressas över hövan. Den i propositionen föreslagna beskärningen är i själva verket synnerligen kraftig. Den innebär en summa av besparingar, uppgående till 33 miljoner kronor, och ställer man denna summa bredvid den, varmed förra året ifrågasattes att ytterligare nedpruta dyrtidstillägget, nämligen 20 miljoner av den då- varande summan 180 miljoner, d. v. s. då ifrågasatta 11 %, finner man, att finansministern nu skär bort icke mindre än 25.8 %. Detta innebär som synes icke blott en beskärning, utan är en ren reduktion. Det- samma framgår än tydligare genom nedanstående tablå över minskningen vid andra indexsiffror än dem finansministern valt.

Minskning i dyrtidstilläggen för nedanstående befattningshavare med slutlön å dyraste ort genom tillämpning av de av Kungl. Maj:t föreslagna grunderna vid reglerade verk.

	Löne- kl.	V i d i n d e x		
		176	175	172
		Kr. pr år	Kr. pr år	Kr. pr år
<i>Befattningshavare utan barn och över 25 år.</i>				
Expeditionsvakt, brevbärare, stationskarl.....	5	198	139	172
Konduktör	8	193	129	167
Postexpeditör, telegrafassistent, stations- skrivare	15	187	96	154
Notarie	20	178	61	138
Byråingenjör	25	239	100	196
Byråchef	29	612	432	528

	Löne- kl.	V i d i n d e x		
		176	175	172
		Kr. pr år	Kr. pr år	Kr. pr år
<i>Befattningshavare med barn.</i>				
Expeditionsvakt, brevbärare, stationskarl.....	5	271	199	244
Konduktör	8	265	189	237
Postexpeditör, telegrafassistent, stations- skrivare	15	254	156	226
Notarie	20	252	121	212
Byråingenjör	25	328	170	280
Byråchef.....	29	743	538	648

I själva verket har finansministern för sina jämförelser mellan nu utgående dyrtidstillägg och de av honom föreslagna valt ett indexläge (175), som ger ett för honom enastående gynnsamt resultat, när det gäller att visa, huru relativt obetydliga sänkningarna bliva. Jag har därför i tabellen härovan gjort motsvarande uträkningar även vid ett läge av indexsiffran 176, där den motsatta ytterligheten inträffar, och sålunda visat de största möjliga sänkningarna samt vidare, huru förhållandena *genomsnittligt* komma att gestalta sig, vilket utvisas av tabellens sista kolumn, där nedgången i dyrtidstilläggen vid indexsiffran 172 beräknats. Denna sista kolumn ger en riktig bild av sänkningarnas storlek och bör därför rätteligen ersätta de av finansministern meddelade siffrorna.

Det har synts mig synnerligen viktigt att, även om en viss besparing i utgifterna för dyrtidstillägget är ofrånkomlig, denna likväl icke skäres till efter fullt samma kraftiga mått som finansministern föreslagit, och jag anser det därför nödvändigt, att man inom vederbörande utskott undersöker möjligheten av att höja kompensationsprocenten några steg utöver de av finansministern föreslagna 50 procenten.

Härmed har jag givetvis icke på minsta sätt velat resa någon invändning mot den av Kungl. Maj:t föreslagna nya principen om dyrtidstilläggets utgående procentuellt å grundlönen, utan fastmera tillstyrka densamma såsom riktig.

Om det jag ovan anført gäller såsom en allmän anmärkning och önskan om viss förbättring av propositionens innebörd, så måste jag därutöver och oberoende av ett eventuellt bifall därtill framföra ett par särskilda punkter — med betydelse visserligen endast för ett mindretal tjänstemän — i vilka rättelse synes mig oundgänglig.

Den första av dessa är maximigränsens borttagande eller åtminstone maximitalets höjande till samma belopp som nu. Kungl. Maj:ts förslag om begränsning av det lönebelopp, på vilket dyrtidstillägg skall utgå, står i uppenbar strid mot andan i den föreslagna, enligt min uppfattning riktiga, principen om lönebeloppens procentuella evalvering något så när mot nutida myntvärde. Denna begränsning är för övrigt sannolikt av ytterligt liten betydelse för statens ekonomi, men den drabbar hårt tjänstemän i ansvarsfull ställning, vilka, såsom finansministern själv medger, redan förut fått den minsta compensationen. Det synes orättvist, att just dessa vid dyrtidstilläggets omräkning efter riktigare och rationellare grunder skola beskäras hårdast och deras arbete givas ett värde i annat mynt än de övrigas.

Ett ytterligare skäl för begränsningens borttagande är, att den verkliga levnadskostnadsökningen för de högre löntagarna numera — i motsats till vad fallet var vid tiden för priskurvans högsta läge — i själva verket är större än vad index utvisar, under det att levnadskostnaderna för de lägre befattningshavarna mera sammanfalla med index. Detta beror på det för indexberäkningen använda systemet.

Den andra punkten, där jag måste påyrka rättelse, är förslaget om slopande av de personliga dyrtidstilläggen. Finansministerns kortfattade argumentering, när det gäller dessa tillägg, är varken uttömmande eller tillfredsställande. Den av propositionen eftersträfvade förenklingen i avlöningsberäkningen får naturligtvis icke bli sitt eget mål och förhindra, att rättvisa övas. Jag erkänner villigt och med tillfredsställelse, att propositionen visar vägen till enkla och lätta avlöningsuträkningar, men denna eftersträfvansvärda enkelhet äventyras icke i någon mån, om de personliga dyrtidstilläggen bibehållas, ty dels kan det hädanefter liksom hittills åläggas tjänstemännen själva att räkna ut och ansöka om dessa tillägg, dels blir kalkyleringen av dem i fortsättningen så förenklad, att den bör kunna verkställas av vem som helst genom två multiplikationer och en subtraktion. Finansministern säger, att de personliga dyrtidstilläggen förlorat i betydelse på grund av »inträffade avlöningsförhöjningar». Detta är sant så till vida, att en del yngre tjänstemän, vilka vid övergången till ny stat ännu ej nått slutlönen i sin grad, fått sitt personliga tillägg ersatt med verklig lön. För dessa yngre, vilka på detta sätt fått garantier mot speciella beskärningar i inkomsten, innebär ett borttagande av det personliga dyrtidstillägget ingen olägenhet. Men har finansministern betänkt, vad en sådan åtgärd innebär för alla dem, vilka låtit locka sig till övergång å den s. k. reglerade lönestaten av sin fasta

förtröstan på att statsmakterna enligt gammal god praxis aldrig skulle låta dem lida inkomstminskning till följd av denna av samma statsmakter ivrigt uppmuntrade och underlättade övergång?

För de tjänstemän, vilkas övergång till ny lönestat inneburit en sådan löneställning, att lön jämte dyrtidstillägg enligt de reglerade verkens villkor mer eller mindre understiger, vad de skolat uppbära, om de kvarstått på gammal stat och uppburit dyrtidstillägg enligt bestämmelserna för oreglerade verk, hava de personliga dyrtidstilläggen vid övergångstillfället haft en avgörande betydelse. Vid alla lönerogleringar har det ansetts såsom självklart, att tjänsteman, som övergår på ny stat, genom personligt tillägg skyddas mot inkomstminskning, och det har ansetts såsom en hederssak för statsverket att hålla, vad man i övergångsbestämmelserna lovat. Det bör ihågkommas, att då lönerna senast reglerades, tjänstemännen hade att vid det frivilliga valet mellan gammal och ny stat räkna med de olika grunderna för dyrtidstillägg vid reglerade och oreglerade verk. Det personliga dyrtidstillägget tjänade då samma syfte som det personliga lönetillägget, nämligen att möjliggöra övergång till ny stat utan inkomstminskning. Dessa särskilda dyrtidstillägg skulle nu slopas. Nedanstående stickprov från enbart ett enda verk visa, att resultatet härav kan för den enskilde tjänstemannen till och med medföra avsevärt större förlust än den allmänna beskärningen.

	1	2	3	4	5
Postmästare av kl. I.....	2,264	1,800	464	1,368	1,832
» » » ».....	2,036	1,584	452	1,272	1,724
Postiljon	978	636	342	264	606

Kolumn 1, 2, 3, 4, 5 =

1. Dyrtidstillägget enligt nuvarande grunder (index = 175) — frånräknat det personliga.
2. Dyrtidstillägget enligt Kungl. Maj:ts proposition.
3. Minskningen i dyrtidstillägget.
4. Minskning i sammanlagd löneinkomst enbart genom det personliga dyrtidstilläggets bortfallande.
5. Total minskning av dyrtidstillägget enligt Kungl. Maj:ts proposition.

De personliga dyrtidstilläggen ha en försvinnande liten betydelse för staten, men de ha såsom ovan genom exempel visats en i många fall mycket stor betydelse för de enskilda tjänstemännen. Under sådana

förhållanden, och då det med visshet kan förutses, att de hädanefter icke komma att i nämnvärd grad försvåra avlöningsberäkningen, synes oss rättvisa och billighet kräva deras bibehållande.

Med stöd av vad vi sålunda anfört hemställes, att riksdagen i fråga om dyrtidstillägg till statens befattningshavare måtte besluta sådan ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 2,

att kompensationsprocenten i någon mån höjes, förslagsvis från 50 % till 53 %,

att den av Kungl. Maj:t föreslagna begränsningen av det lönebelopp, å vilket dyrtidstillägg skall utgå, bortfaller, samt

att rätten till personligt dyrtidstillägg i förekommande fall inom de lönereglerade verken bibehålles.

Stockholm den 26 januari 1923.

Karl Starbäck.

Erik Laurén.
